

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії

ректор Херсонського державного університету,

_____ Олександр СПІВАКОВСЬКИЙ
«24» березня 2025 р.

ПРОГРАМА

**додаткового вступного випробування зі спеціальності
для здобуття ступеня доктора філософії (PhD)
на основі повної вищої освіти (магістра)
(денна, вечірня, заочна форми навчання)**

Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Спеціальність: В9 Історія та археологія

Освітньо-професійна програма: Історія та археологія

Затверджено на засіданні кафедри історії, археології та методики викладання
(протокол № 12 від 26. 03. 2025)

Голова фахової атестаційної
комісії (укладача програми),

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Александр Черемисин', written over a horizontal line.

Олександр ЧЕРЕМІСІН

ЗМІСТ

1. Загальні положення	4
2. Зміст програми	5
3. Перелік питань, що виносяться на фахове вступне випробування	21
4. Список рекомендованої літератури	22
5. Критерії оцінювання знань фахового вступного випробування	27

1. Загальні положення

Програма фахового вступного випробування для абітурієнтів, які вступають на навчання для здобуття ступеня магістра на основі базової або повної вищої освіти розроблена відповідно до освітньо-наукової програми третього (наукового) освітнього рівня вищої освіти за спеціальністю 032 Історія та археологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Організація та проведення фахових вступних випробувань відбувається в порядку, визначеному в Положенні про приймальну комісію Херсонського державного університету.

Мета вступного випробування – відбір претендентів на навчання за рівнем вищої освіти «доктор філософії».

Форма фахового вступного випробування: вступне випробування проводиться у формі усного іспиту.

Тривалість фахового вступного випробування – на виконання відведено 30 хвилин.

Результат фахового вступного випробування оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів.

Усна співбесіда відбувається на платформі ZOOM з обов'язковою автентифікацією абітурієнтів.

Під час проведення вступного випробування не допускається користування підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, якщо це не передбачено рішенням Приймальної комісії. У разі використання вступником під час вступного випробування сторонніх джерел інформації (в тому числі підказки) він відсторонюється від участі у випробуваннях, виставляється оцінка менше мінімальної кількості балів, визначеної Приймальною комісією та Правилами прийому, для допуску до участі в конкурсі або зарахування на навчання поза конкурсом.

Вступники, які не з'явились на додаткове вступне випробування (співбесіду) без поважних причин у зазначений за розкладом час, до участі у подальших іспитах і конкурсі не допускаються.

2. Зміст програми

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ІСТОРІОСОФСЬКІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ЯК ЧАСТИНИ ІСТОРИЧНОГО ЗНАННЯ

Тема 1. Вступ до курсу

Предмет і завдання курсу. Література та джерела вивчення. Загальна характеристика історіографічної ситуації в Україні на сучасному етапі. Сучасні методологія та філософія історії.

Міжпредметні зв'язки у вивченні історії України. Значення курсу «Історія України» для фахової підготовки та виховання громадянської позиції та патріотизму, формування історичної свідомості. Наукова література з історії України. Розвиток історичних досліджень в Україні, утворення провідних шкіл і напрямків, характеристика сучасних оцінок історіографічної науки в Україні.

Тема 2. Актуальні проблеми історії України та результати їх наукової розробки у 90-х рр. XX ст.

Методологічна переорієнтація пострадянських істориків України. Активізація археографічної роботи. Проблеми на шляху створення наукової історії України. Перші підручники з історії у незалежній Україні, їх позитивні сторони та недоліки. Персоналії. Науковий внесок діаспори у дослідження «білих плям» в історії України.

Тема 3. Актуальні проблеми історії України та результати їх наукової розробки на початку XXI ст.

Методологічні орієнтири сучасних історичних досліджень. Створення ґрунтовних колективних праць та їх тематика. Вплив суспільно-політичних та культурних чинників на розвиток історичної науки в Україні на сучасному етапі. Персоналії. Презентація досягнень української історичної науки в світовій інформаційній мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 2 НОВІТНІ ДОСЯГНЕННЯ У ВИВЧЕННІ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Тема 1. Новітні підходи до вивчення Давньої історії України

Застосування формаційного та цивілізаційного підходу під час вивчення Давньої історії України. Сучасні концепції виникнення людини, її перших стоянок на території України. Періодизація давньої історії України.

Кам'яна доба на території України. Первісне мистецтво

Формування ландшафтних зон і тваринного світу України. Заселення території України первісною людиною. Археологічна характеристика населення України епохи палеоліту. Житлові комплекси та побут первісної людини. Духовна культура доби пізнього палеоліту.

Зміна ландшафтно-кліматичних умов. Трансформація суспільних відносин у добу мезоліту. Вдосконалення мисливського господарства в мезоліті. Мезолітичні стоянки Північної України. Духовна культура людності мезоліту.

Виникнення та ранні етапи розвитку землеробства та скотарства на території України. Археологічні культури доби неоліту на території України. Керамічне виробництво на території України за регіонально-типологічною характеристикою. Специфіка розвитку ремісництва в населення різних господарських типів. Розвиток прядіння та ткацтва.

Основні культури епохи енеоліту та бронзи на території України

Енеолітичне населення Лісостепового Правобережжя, Волині та Поділля. Культури скотарського населення степової зони доби енеоліту.

Історія дослідження та джерельна база трипільської культури. Історична періодизація трипільської протоцивілізації. Походження та історичні долі трипільців. Соціально-економічний розвиток трипільського суспільства. Матеріальна культура трипільців, поселення, житла. Трипільська знакова система та проблема зародження писемності. Трипільська спільнота та скотарі степів Надчорномор'я.

Культури епохи бронзи Правобережжя, Волині та Поділля. Культури бронзового віку Закарпаття. Культури Степового Причорномор'я, Подніпров'я та Лівобережжя в добу бронзи.

Народи раннього залізного віку на Україні

Проблеми походження та політична історія кіммерійців, суспільний лад, військове мистецтво та духовна культура. Загальна характеристика лісостепових племен України в кіммерійську добу.

Походження скіфів. Скіфська експансія в Україну. Формування Скіфської імперії: політичний та суспільний устрій, статус підвладних народів. Пізньоскіфське суспільство. Мала Скіфія на Нижньому Дніпрі та в Криму. Скіфський звіриний стиль: походження та семантика. Курганний поховальний обряд на території України та його риси.

Антична колонізація Північного Причорномор'я: причини та етапи. Періодизація політичної історії грецьких міст-держав Північного Причорномор'я. Політичний устрій та соціально-економічний розвиток античних міст-держав Північного Причорномор'я. Населення, побут та культура міст-держав Північного Причорномор'я.

Проникнення сарматів на Україну. Утворення Сарматської держави, її соціально-економічний розвиток. Війни сарматів з Римом. Військове мистецтво сарматів.

Землеробські народи лісової та лісостепової зон України під владою кочових імперій.

Тема 2. Новітні підходи до вивчення історії Середньовічної історії України та Нового часу

Новітні досягнення у вивченні економіки України, інтелектуального розвитку українського суспільства IX-XVIII ст., ролі та значення козацької доби в українській історії та історіографії; суспільно-політичної моделі Української козацької держави та її місця в політичній системі Європи другої половини XVII-

XVIII ст., національних та суспільно-політичних рухів, історії соціальних спільнот та соціальних конфліктів; національного відродження в Україні та політизації національного руху; "українського питання" в революції 1905-1907 рр., подій Першої світової війни.

Економічний розвиток, політичний устрій та суспільний лад Київської Русі

Князь Олег. Утворення Київської Русі. Внутрішні та зовнішні фактори розвитку Київської держави за Ігоря, Ольги, Святослава. Військові походи князів. Розширення кордонів Руської держави. Шляхи проникнення християнства на Русь. Хрещення Русі за Володимира Великого та його історичне значення. Київська митрополія. Внутрішня та зовнішня політика Ярослава Мудрого.

Соціально-економічний розвиток Київської Русі. Формування торгівельних шляхів, розвиток ремісництва та землеробства. Соціальна структура населення та динаміка її розвитку. Формування правової системи Київської Русі.

Археологічні пам'ятки доби Київської Русі на території України: міські та замкові комплекси, сільські поселення (храмові, палацові та житлові споруди, фортифікаційні комплекси), металургійні центри і копальні, оборонні вали, могильники та ритуальні комплекси, скарби. Характер пам'яток та об'єктів і ступінь їх інформативності.

Причини роздробленості Русі, політична система та соціально-економічний розвиток Південно-Західної Русі (XII – першої третини XIII ст.)

Причини ослаблення влади київських князів. Володимир Мономах і його боротьба за державну єдність Русі. Розвиток земельної власності. Зростання політичної і економічної могутності місцевих центрів. Соціальна структура населення. Державні утворення Середнього Подніпров'я, Київська, Чернігівська, Переяславська держави – «землі».

Економічне і політичне зростання Галицького князівства. Внутрішня і зовнішня політика Ростиславичів. Ярослав Осмомисл. Протистояння експансії польських і угорських феодалів. Роман Мстиславич. Соціально-економічний розвиток Галицько-Волинського князівства, суспільно-політичний і адміністративний устрій.

Культура Київської Русі

Традиціоналізм і спадковість розвитку культури Русі. Феномен злету культури, вплив традицій навколишнього етнокультурного простору.

Розвиток писемності, в до- та християнську епохи (руни, "Софійська азбука", кириличне письмо). Берестяні грамоти і графіті. Формування державно-церковної системи освіти, зародження приватних шкіл, книгописання. Літописання в Київській Русі, провідні центри літописання, створення літописних зводів, "Літопис Руський". Агіографічна, філософсько-публіцистична та художня література. Усна народна творчість.

Розвиток архітектури, живопису, різьблення, майоліки, музики і театру.

Особливості політичного розвитку українських земель під владою іноземних держав у середині XIII – першій половині XVII ст.

Боротьба Русі проти монголо-татарської навали. Південно-західні руські князівства під ігом Золотої Орди. Ідея єдності Русі. Спроби Данила Галицького організувати антиординську коаліцію держав. Міжнародні відносини за Данила Галицького.

Зростання політичної могутності Великого князівства Литовського, боротьба за оволодіння Галицько-Волинським князівством. Включення до його складу Східної Волині, Сіверщини, Київщини і Поділля. Відносини з Золотою Ордою і Ногайським улусом за князювання Ольгерда. Політика великих литовських князів на українських землях. Суспільно-політичний устрій держави.

Кревська унія. Литовський князь Вітовт, його зовнішня і внутрішня політика. Ліквідація удільних князівств. Зміцнення Московської держави та її боротьба з Великим князівством Литовським за Сіверську землю. Напади татар і турків на українські землі. Зміни в суспільно-політичному устрої Великого князівства Литовського: Великокнязівська рада та її склад. Зростання ролі шляхти.

Зростання впливу Польщі на Литву. Люблінська унія, утворення Речі Посполитої. Україна під владою Польщі. Колонізація Лівобережної України. Наступ католицизму. Покатоличення та ополячення місцевої знаті. Виникнення братств. Криза православ'я. Берестейська церковна унія.

Соціально-економічний розвиток українських земель у другій половині XIII – XVI ст.

Розвиток сільського господарства, ремесла, сільських і міських промислів. Зростання міст. Надання магдебурзького права українським містам. Поява підприємств мануфактурного типу. Торгівля.

Формування панщинно-фільваркового господарства. Зростання залежності населення від магнатів і шляхти. Юридичне оформлення кріпацтва. Литовські статuti. Устава на волоки. Руйнування общини. Форми соціального протесту.

Розвиток культури на українських землях у XIV – XVI ст.

Ключові фактори впливу та внутрішні чинники розвитку української культури XIV – XVI ст. Зародження східнослов'янського друкарства, розвиток церковного та приватного шкільництва. Проникнення в Україну ідей гуманізму, роль Краківського університету та центральноєвропейських науково-освітніх центрів. Початок культурно-національного відродження у другій половині XVI ст. Зростання впливу ідей гуманізму та Реформації, поширення світської освіти. Роль братств у культурному відродженні та підтримці православ'я.

Розвитку обрядової та епічної поезії, літописання (“Короткий Київський літопис” “Західноруські літописи”), церковної (“Києво-Печерський патерик”) та світської літератури. Полемічна література. Піднесення в живопису, розвиток книжкової мініатюри, нові тенденції в архітектурі.

Суспільно-політична роль українського козацтва наприкінці XV – першій половині XVII ст. Запорозька Січ

Походження, джерела поповнення і час виникнення козацтва. Місце козаків в охороні південних рубежів Великого князівства Литовського від татар і турків. Причини, час і місце заснування першої Запорозької Січі. Зміни розташувань

Січей. Початок морських походів козаків. Посилення соціального і національно-релігійного гніту в Україні. Урядова політика щодо козаків. Виникнення реєстрового, козацтва.

Формування суспільно-політичного устрою Запорозької Січі. Козацька адміністрація. Старшина, заможні козаки і козацька голота (сірома). Козацькі ради. Господарство, побут і звичаї козаків. Військове мистецтво. Духовний світ українського козацтва.

Козацькі повстання під проводом К. Косинського та С. Наливайка. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний. Відновлення значення Києва як політичного і духовного центру українського народу. Запорозькі козаки в битвах під Цецорою і Хотиним. Наступ магнатів і шляхти на козацькі права і вільності. Козацькі повстання 20-30-х років XVII ст. Ординація 1638 року.

Визвольна війна українського народу середини XVII ст.

Україна напередодні Визвольної війни. Характер, рушійні сили і мета Визвольної війни. Богдан Хмельницький.

Основні етапи війни. Перемоги під Жовтими Водами і Корсунем. Битва під Пилявцями. Облога Львова і Замостя. Бойові операції першої половини 1649 р. Зборівський договір та його наслідки. Молдавські походи козацтва. Битва під Берестечком. Білоцерківський мирний договір. Розгром польського війська під Батогом, бої під Монастирищем і Жванцями. Жванецька угода.

Українсько-російські зв'язки в роки війни. Рішення Земських соборів 1651 та 1653 рр. Переяславсько-Московський договір 1654 р.

Відновлення війни з Польщею. Другий похід Богдана Хмельницького на західноукраїнські землі. Вступ Швеції у війну з Польщею. Віленське перемир'я. Створення коаліції проти Польщі. Війна України в союзі з Семигородом і Швецією.

Формування і розвиток української державності в середині XVII – XVIII ст.

Ліквідація старого державного ладу і зародження української козацької держави, її територія і адміністративно-територіальний устрій. Органи влади. Дипломатична діяльність Б. Хмельницького. Формування збройних сил.

Гетьман І. Виговський. Гадяцький договір. Ю. Хмельницький. Розчленування України на Лівобережжя і Правобережжя. Чорна Рада. Гетьмани П. Тетеря та І. Брюховецький. Андрусівський мир. Гетьман П. Дорошенко. Бучацька угода. Гетьмани Д. Многогрішний та І. Самойлович. Дальше обмеження автономії України. Чигиринські походи (1677-1678). Бахчисарайська угода. «Вічний мир» і остаточне закріплення поділу України.

Адміністративно-політичний устрій Лівобережної України і Слобожанщини. Наступ на політичну автономію України. Обрання гетьманом І. Мазепи. «Коломацькі статті». Зміцнення влади козацької старшини.

Україна на початку Північної війни. Таємна дипломатія І. Мазепи. Його перехід на бік Карла XII та наслідки цієї акції для України. Обрання гетьманом І. Скоропадського. Полтавська битва. П. Орлик та його «Конституція».

Інкорпораційна політика царизму. Утворення Малоросійської колегії на чолі з С.Л. Вельяміновим. Наказний гетьман П. Полуботок. Боротьба старшини за відновлення гетьманства. Гетьман Д. Апостол. Реформа судових установ.

Робота кодифікаційної комісії. Впровадження міністерського правління. Останній гетьман України К. Розумовський. Обмеження козацького самоврядування на Слобожанщині.

Особливості суспільно-політичного розвитку українських земель у складі іноземних держав у XVIII ст.

Роль запорожців у боротьбі проти татаро-турецької агресії. «Вічний мир» і зміна політичного статусу Запорожжя. Спустошення Наддніпрянського Правобережжя. Бахчисарайський мир. Суперечності між Запорожжям і Гетьманщиною за часів І. Мазепи. Запорозька Січ під час Північної війни. Зруйнування Чортомлицької Січі. Кам'янська та Олешківська Січі під турецьким протекторатом.

Політична ситуація на Правобережжі після Карловицького миру. Відновлення козацтва. Правобережні українські землі в роки Північної війни. Вступ на Правобережжя гетьмана Мазепи і фактичне об'єднання його з Лівобережжям. Відновлення польсько-шляхетської влади в 1714 р. Полонізація православної шляхти.

Україна в російсько-турецьких війнах другої половини XVIII ст. Перший поділ Речі Посполитої. Захоплення Австрією Галичини і Буковини. Захоплення Росією Криму. Другий поділ Речі Посполитої. Включення Правобережної України до складу Російської імперії. Третій поділ Речі Посполитої. Діяльність П.О. Рум'янцева-Задунайського. «Генеральний опис Малоросії». Накази різних станів депутатам у законодавчу комісію 1767 р.

Ліквідація полково-сотенного та судового устрою Гетьманщини. Перетворення її в провінцію Російської імперії. Ліквідація Запорозької Січі. Задунайська Січ. Утворення Чорноморського козацтва. Адміністративний устрій і становище західноукраїнських земель.

Проблеми соціально-економічного розвитку України у XVII – XVIII ст.

Розвиток сільського господарства, поземельні відносини і повинності на українських землях напередодні Визвольної війни. Вплив фільваркової системи на соціально-економічний розвиток України. Розвиток козацького господарства. Ремесло, промисли і торгівля в господарському житті українських земель напередодні Визвольної війни.

Зміна соціального складу населення України в період Визвольної війни. Форми землеволодіння. Зміни в становищі шляхти. Перетворення козацтва у привілейований стан суспільства, місце козацької старшини в соціальній структурі населення. Посилення ролі православного духовенства. Соціальні завоювання селянства. Розширення прав і привілеїв міщанства та купецтва. Розвиток сільського господарства. Цехове ремесло та промисли. Переорієнтація напрямів товарних потоків у внутрішній і зовнішній торгівлі. Господарсько-фінансова політика Б. Хмельницького.

Еволюція аграрних відносин на Лівобережній, Південній, Правобережній і Західній Україні в другій половині XVII – XVIII ст., повторне закріпачення селянства. Трансформація соціальної структури українського суспільства. Стан сільського господарства, поширення мануфактурного виробництва. Торгівля і транспорт. Розвиток товарно-грошових відносин.

Українська культура XVII – XVIII ст.

Розвиток культури в українських землях у складі Речі Посполитої. Занепад братств. Полонізація населення. Посилення ролі єзуїтських та уніатських колегіумів.

Подальший розвиток національних традицій культури в землях Лівобережної України. Зростання шкільної системи. Діяльність друкарень та збільшення обсягів видавництва. Києво-Могилянська академія, як осередок вищої освіти, наукової, літературної та духовної діяльності. Формування української літературної мови та розвиток поетичної школи (Ф.Прокопович, Г.Сковорода, Г.Кониський та ін.), зародження театру.

Поширення в Україні суспільно-політичних та філософських знань. Перші кроки археологічних досліджень, зростання чисельності історичних праць (Густинський, Львівський, Острозький літописи, “Хроніка” Феодосія Сафоновича, козацькі літописи, “Синопис”). Розвиток природничих наук, математики та медицини. Піднесення в мистецтві та архітектурі. Перехід від середньовічних канонів до національних форм у живопису (іконопис, гравюра, портрет, народна картина) та класичного стилю у будівництві.

Побут, звичаї і культура запорожців. Місце церкви в духовному житті козаків. Система навчання і виховання молоді. Січова школа.

Соціально-економічний розвиток українських земель наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Утворення на козацьких Вільностях колоній іноземців. Закріпачення селян Лівобережної України. Поширення на українську козацьку старшину прав російського дворянства.

Розвиток товарних відносин і криза феодальної системи господарства. Виникнення чорноморських портів і міст. Стан сільського господарства. Промисловість. Торгівля. Транспорт. Загострення соціальних суперечностей. Поширення кріпацтва на Південну Україну. Здійснення інвентарної реформи. Селянські рухи, виступи робітних людей і військових поселенців, “Київська козаччина”.

Підготовка селянської реформи. Маніфест і Положення 19 лютого 1861 р. Особливості селянської реформи в різних регіонах України. Стан сільського господарства. Кріпосницькі пережитки у землеволодінні і землекористуванні. Місце України у світовому землеробстві. Поглиблення соціального розшарування села. Реформи 1860-1870-х років: земська, міська, судова, фінансова, військова. Історичне значення реформ.

Перехід від мануфактури до фабрики. Промисловий розвиток українських земель у пореформену добу. Залізничне будівництво. Швидкий розвиток важкої промисловості в Донбасі і Придніпров’ї. Чужоземний капітал та його значення у прискоренні темпів промислового розвитку. Народження вітчизняної буржуазії. Монополії у промисловості і в банківській справі. Економічна криза 1900-1903 рр. Столипінська аграрна реформа. Економічні і політичні наслідки реформи. Масові переселення українських селян до Сибіру і Далекого Сходу.

Економічний розвиток західноукраїнських земель після революції 1848-1849 рр. Чужоземний капітал у промисловості. Становище робітників. Національний склад буржуазії і робітників. Стан сільського господарства.

Землеволодіння і землекористування. Перші українські колонії в США, Канаді, країнах Південної Америки.

Соціальні та національні рухи в Україні з кінця XVIII – до початку XX ст.

Гайдамацький рух, його причини, характер, розмах. Коліївщина. Рух опришків.

Декабристи в Україні. «Південне товариство». «Товариство об'єднаних слов'ян». Повстання Чернігівського полку. Вплив польського повстання 1830-1831 рр. на Україну.

Початок українського національного відродження. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства. Програмні твори кирило-мефодіївців, спроби практичної діяльності. Т.Г. Шевченко в українському національному русі, вплив його творів на формування української національної ідеї. Репресії царизму проти кирило-мефодіївців і Т.Г. Шевченка. Тарас Шевченко і російські революційні демократи. В. Антонович як ідеолог «хлопоманства». Українські громади. Наукова і освітня діяльність громадівців. Громадянський соціалізм. Студентські громади. «Братерство тарасівців». «Молода Україна».

Селянський рух. Поява народників і «ходіння в народ». «Чигиринська змова». Народовольці в Україні. Робітничий рух. Перші робітничі організації, їх ідеологія і програми. Марксистські гуртки. Перші соціал-демократичні організації.

Земсько-ліберальна опозиція царизму. Загальноросійські і українські партії в Україні. Українська політична думка на початку XX ст. Студентський та кооперативний рух.

Україна в демократичній революції 1905-1907 рр. Позиції політичних партій в революції. Робітничі страйки в Україні після «кривавої неділі». Діяльність українських партій і організацій в післяреволюційну добу. Робітничий і селянський рух. Українське питання в Державній Думі.

Діячі українського національного руху в Галичині. «Руська трійця». Західноукраїнські землі в революції 1848-1849 рр. Головна руська рада. Галицькі українці на з'їзді слов'янських народів у Празі. Закарпатські «будителі». Суспільно-політичний рух в західноукраїнських землях після революції 1848-1849 рр. Москвофіли і народовці. Виникнення Української соціал-демократичної і Української національно-демократичної партій. Західноукраїнські землі на початку XX ст. Поява українських організацій «Січ», «Сокіл», «Пласт».

Культура України у XIX – на початку XX ст.

Політика царизму в галузі культури і освіти. Переслідування української мови. Валуєвський циркуляр і Ємський указ. Політика австрійського уряду щодо української культури.

Розвиток освіти і науки. Загальноосвітня школа. Зародження професійної освіти. Університетська освіта. Культурно-освітні заклади.

Формування національної інтелігенції. Українські вчені в галузі природознавства і точних наук. Наукові заклади. Університетська наука. Наукові товариства. Розвиток гуманітарних досліджень.

Розвиток мистецтва. Народне і професійне мистецтво. Український театр. Жанри музичної культури. Образотворче мистецтво. Архітектура. Традиційно-побутова культура. Розвиток української літератури. Діяльність Археографічної комісії. Наукове Товариство Шевченка у Львові. Розвиток народної творчості. Мистецтво кобзарів. Український театр. Зародження українського художнього кіно. Посилення громадського інтересу до українського фольклору.

Боротьба за українську державність у 1917-1920 рр.

Лютнева демократична революція 1917 р. Становище в Україні після повалення царизму. Утворення Центральної Ради. М.С. Грушевський і В.К. Винниченко. Утворення рад робітничих, селянських та солдатських депутатів. Система влади в українських губерніях Росії після утворення в Петрограді Тимчасового Уряду.

Роль Центральної Ради у формуванні української національної державності. Всеукраїнський національний конгрес 7-8 квітня 1917 р. Курс на автономію України. Взаємовідносини Центральної Ради та Тимчасового Уряду. I Універсал Центральної Ради. Всеукраїнські з'їзди: селянські, військові, робітничий та ін. Сформування Генерального секретаріату. II Універсал Центральної Ради. Липнева криза Тимчасового уряду та утворення української автономії.

Ставлення різних політичних сил та партій України до збройного повстання у Петрограді в жовтні 1917 р. Боротьба проти органів Тимчасового уряду в Україні. Збройні повстання у Вінниці і Києві. III Універсал Центральної Ради. Утворення Української Народної Республіки. Боротьба більшовиків за владу. Виникнення в Україні радянського уряду. Розгортання громадянської війни в Україні. IV Універсал Центральної Ради.

Прийняття Конституції УНР. Криза Центральної Ради навесні 1918 р. Гетьманський переворот. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського: внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно-культурна політика. Новий етап збройного протистояння політичних сил України. Падіння гетьманського режиму. Утворення Директорії, її склад, соціальна база, політика. Відновлення УНР. С. Петлюра.

Революційні події 1918 р. на західноукраїнських землях. Політичні партії Східної Галичини. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р. Загострення громадянського конфлікту, встановлення влади рад в Україні на початку 1919 р. Декларація радянського уряду України від 25 січня 1919 р. Х.Г. Раковський. III Всеукраїнський з'їзд рад. Перша радянська конституція України. Політика більшовиків в Україні у 1919 р. Державне і господарське будівництво.

Основні уроки української національної революції.

УСРР в умовах нової економічної політики (1921-1928 рр.)

Соціальні-економічне і політичне становище України на початку 20-х років. Перехід до нової економічної політики. Мета і цілі непу в інтерпретації В.І. Леніна.

Голод 1921-1923 рр. на півдні України: причини і наслідки. Аграрна політика державної партії. Поступове відродження сільського господарства.

УСРР в системі «договірної федерації». Курс центрального партійно-державного керівництва на ліквідацію незалежності національних республік. «Автономізація» незалежних республік під виглядом утворення нової федерації СРСР. Перші наслідки входження УСРР до складу Радянського Союзу. Конституція СРСР 1924 р.

Неп у промисловості. Суть господарського розрахунку. Трестування промисловості. Проблема безробіття. Перші наслідки відбудовного процесу.

Система реальної влади в Україні, РКП(б) і КП(б)У. Позиція КП(б)У щодо боротьби за владу в центральному партійно-державному керівництві. Природа радянського тоталітарного режиму. Роль в ньому профспілок, комнезамів, комсомолу. Феномен «націонал-ухильництва».

Позиції лідерів державної партії щодо майбутнього курсу соціально-економічної політики. Сталінський курс на «всеосяжну колективізацію» селянських засобів виробництва. Курс на індустріалізацію України. «Криза непу» як результат відмови партійно-державного керівництва від змички між містом і селом. «Ножиці цін». Хлібозаготівельні кризи.

Політика “українізації”: передумови, хід, наслідки

Перші кроки культурного будівництва: кампанія щодо ліквідації неписьменності, розгортання мережі освітніх установ, створення закладів комуністичного виховання. Ліквідація університетської освіти і перенесення центру наукових досліджень в установи ВУАН. Наслідки радянізації науки.

Політика коренізації, її особливості і наслідки. Досягнення і прорахунки українізації. Ставлення тоталітарного режиму до інтелігенції. Національне відродження у літературі та мистецтві.

Згортання політики українізації. Національно-культурна політика в УРСР 30-х років. Боротьба з «буржуазним націоналізмом» і «націонал-ухильництвом». «Розстріляне відродження».

Радянська Україна в умовах утвердження тоталітарного ладу (1929-1938 рр.)

Завершення внутріпартійної боротьби в ЦК ВКП(б) і утвердження одноособової диктатури Й.В. Сталіна. Згортання нової економічної політики. Курс на «розгорнуте будівництво соціалізму по всьому фронту».

Проблема темпів індустріалізації. Дискусії з приводу плану першої п'ятирічки. Перехід до директивного планування. Ескалація репресій проти господарників. Виробниче змагання. Ізотівський рух. Стаханівський рух. Результати капітального будівництва у промисловості в роки першої і другої п'ятирічок.

Хлібозаготівельна криза 1928-1929 рр. Поворот до суцільної колективізації. Гасло: «Ліквідація куркульства як класу»: причини, масштаби, наслідки. Завершення колективізації основної частини селянських господарств у 1931-

1932 рр. Деградація сільського господарства в одержавлених колгоспах. Втрати врожаю у 1931-1932 рр. внаслідок масового саботажу колгоспників. «Робота» хлібозаготівельних комісій. Голодомор 1933 р. і його наслідки.

Колгоспи в системі командної економіки після 1933 р. Відмова від продрозкладки. Політвідділи МТС і радгоспів. Зростання культу особи Сталіна. Репресії на Україні. Судово-політичні процеси 1930-х років. Чистка партії. Знищення керівництва КП(б)У.

Західноукраїнські землі між двома світовими війнами (1918-1939 рр.).

Українське питання в політиці Польщі, Румунії, Чехословаччини. Головні політичні партії і організації українського національно-визвольного руху. Організація українських націоналістів. Комуністична партія Західної України. Роль греко-католицької церкви в суспільно-політичному житті Західної України. Спроби компромісу українських поміркованих політичних сил з урядом Польщі.

Аграрно-колоніальна політика великодержавних націй Переселення на українські землі польських, чеських та румунських колоністів, надання їм політичних та економічних переваг. Загострення протистояння між українцями та колоністами.

Вплив світової кризи 1929-1933 рр. на економічний розвиток Західної України. Піднесення економіки у другій половині 30-х рр., зростання потужності української буржуазії, формування кооперативного руху.

Мюнхенська змова 1938 р. і доля Карпатської України.

Україна в роки Другої світової війни

Укладення пакту Молотова-Ріббентропа. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України. Територіальні вимоги радянського керівництва до Румунії. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР та їх радянізація.

Напад Німеччини та її союзників на СРСР; Катастрофічні поразки 1941 р. Оборона Києва. Одеси і Севастополя. Бої за Донбас. Генеральний наступ гітлерівських військ влітку 1942 р. на півдні.

Німецький окупаційний режим. План «Ост». Адміністративний устрій окупованої України. Розгортання радянського і націоналістичного партизанського руху проти окупантів. Діяльність комуністичного підпілля і радянських партизанів. Утворення Української повстанської армії. Нова програма і тактика Організації українських націоналістів.

Перемога Червоної армії під Сталінградом і початок визволення території України. Розгортання наступу на Лівобережну Україну після Курської битви. Битва за Дніпро. Бої на Правобережжі і в західних областях. Взаємовідносини радянських партизанів з ОУН-УПА. Перехід націоналістів до тактики двофронтової боротьби. Завершення боїв за Україну восени 1944р.

Початок відбудовчих робіт. Особливості відбудови народного господарства України в умовах війни. Демографічні наслідки війни. Вклад українського народу в розгром нацистської Німеччини.

Основні тенденції соціально-економічного розвитку УРСР у 1945-1990 рр.

Труднощі відбудови народного господарства. Голод 1946-1947 рр. Насильницька колективізація в західних областях України.

Реформи М.С. Хрущова, їх характер, загальна спрямованість і значення. Заходи щодо удосконалення управління і модернізації промисловості. Спроби подолання кризи в сільському господарстві. Участь України в освоєнні східних регіонів СРСР і цілинних земель.

Реформи середини 1960-х років, причини їх згорання. Деформації в структурі економіки України, хижацька експлуатація її багатств, будівництво хімічних підприємств, атомних електростанцій. Екстенсивний розвиток сільського господарства, кампанія щодо ліквідації «неперспективних» сіл. УРСР в єдиному народногосподарському комплексі СРСР.

Спроби М.С. Горбачова реформувати суспільство на шляхах прискорення, перебудови, гласності. Економічна політика Центрального уряду і Україна. Чорнобильська катастрофа та її наслідки.

Суспільно-політичний розвиток УРСР (друга половина 1940-х – кінець 1980-х рр.).

Завершення збирання основних етнічних земель українського народу в межах єдиної держави. Відмова Сталіна від української етнічної території на захід від лінії Керзона. Операція «Вісла». Напівпримусовий обмін населенням між Україною і Польщею.

Нова смуга масових репресій проти громадян України. Львівський церковний собор 1946 р. і ліквідація української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН-УПА з тоталітарним ладом. Ідеологічний наступ сталінщини на спроби культурно-національного відродження. Л.М. Каганович в Україні. Чистка національних кадрів.

Спроби лібералізації політичного режиму. Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв сталінських репресій. Поява дисидентів в Україні. Зародження руху «шістдесятників», їх роль у національно-культурному житті.

Увільнення П.Ю. Шелеста. В.В. Щербицький як провідник русифікаторської політики центру. Політичні репресії 1960-1970-х років. Посилення реакції в духовному житті. Поглиблення нігілістичного ставлення до національної самобутності українського народу. Спотворення історії України. Розгортання правозахисного і дисидентського руху. Репресивні дії органів КДБ. Загострення гальмівних процесів у соціально-економічному та суспільно-політичному розвитку України.

Зростання політичної активності народу з другої половини 1980-х рр. Національне пробудження українського народу. Народження Народного руху України і перетворення його в опозиційну до КПРС силу. Перші кроки в демократизації суспільно-політичного життя і утворення нових політичних партій та громадських об'єднань. Реформа виборчої системи. Вибори до Верховної Ради УРСР. Формування парламентської опозиції – «Народної ради». Прийняття Декларації про державний суверенітет України. Курс національно-

демократичних сил на утвердження державної та економічної незалежності республіки, утворення самостійної держави.

Основні напрямки розбудови суверенної Української держави

Спроба серпневого (1991 р.) перевороту у Москві та його наслідки для України. Схвалення Верховною Радою УРСР Акту проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Денонсація Договору 1922 р. про утворення СРСР. Угода про Співдружність незалежних держав. Створення правової бази розвитку України та інститутів державності. Прийняття Конституції України.

Затвердження Верховною Радою України нормативних актів для реформування економіки. Зниження темпів промислового і сільськогосподарського виробництва. Криза кредитно-фінансової системи. Наростання інфляційних процесів і соціальної напруженості.

Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти, духовності. Міжнаціональні відносини і їх правове регулювання в Україні. Кримська автономія.

Концепція зовнішньої політики України. Визнання України зарубіжними державами, встановлення дипломатичних відносин, входження у світове співтовариство. Набуття Україною без'ядерного статусу. Україна у складі Співдружності незалежних держав. Зовнішньополітичні акції України. Участь України у міжнародних організаціях.

Формування багатопартійності в Україні. Класифікація політичних партій і об'єднань, їх платформи у виборах до Верховної Ради України 1994 року. Кампанія 2004 р. по виборах Президента України. Обрання Президентом В. Ющенка, його соціально-економічна та політична платформа, кроки по її реалізації. Вибори до Верховної ради України в березні 2006 р. та їх результати.

Парламентські вибори 2012 р., їх результати та наслідки.

Погіршення соціально-економічної ситуації та загострення політичної боротьби наприкінці 2013 – на початку 2014 року: причини та наслідки. Непослідовність та прорахунки зовнішньополітичного курсу України.

«Революція гідності»: рушійні сили та основні етапи. Дострокові президентські вибори (травень 2014 р.). Програма діяльності П. Порошенка.

Загострення соціально-політичної ситуації на Півдні та Сході України. Збройні конфлікти на Донбасі. Окупація Автономної республіки Крим Російською Федерацією. Дострокові парламентські вибори (жовтень 2014 р.) та їх результати. Необхідність розробки та прийняття нової редакції Конституції. Вибори в органи місцевого самоврядування (жовтень-листопад 2015 року).

Періодизація російсько-української війни. Причини та підготовка рф до війни з Україною. Відкритий військовий напад рф на Україну 24 лютого 2022 року. Підготовка України до відсічі агресору. Перша стратегічно-оборонна операція (24 лютого – квітень 2022 року). Знакові тактичні епізоди в оборонних та наступальних військових операціях. Консолідація союзників та міжнародного співтовариства щодо допомоги Україні у відсічі агресора. Терор мирного населення. Друга стратегічно оборонна операція (травень – серпень 2022 року). Створення умов для переходу в наступ. Міжнародна політична та економічна

ізоляція агресора. Третя наступальна операція (вересень – грудень 2022).
Військові дії від січня 2023 – по сьогоднішній день.

3. Перелік питань, що виносяться на фахове вступне випробування

1. Які основні завдання курсу "Історія України" для фахової підготовки та формування історичної свідомості студентів? Яке значення має цей курс для виховання громадянської позиції та патріотизму?
2. Охарактеризуйте загальну історіографічну ситуацію в Україні на сучасному етапі. Які основні напрямки та школи історичних досліджень сформувалися в Україні після здобуття незалежності?
3. Як методологічна переорієнтація пострадянських істориків вплинула на наукове вивчення історії України в 90-ті роки ХХ століття?
4. Оцініть результати наукової розробки актуальних проблем історії України на початку ХХІ століття. Як сучасні суспільно-політичні та культурні чинники впливають на розвиток української історичної науки?
5. Який внесок української діаспори у дослідження "білих плям" в історії України? Як цей внесок змінив наукові уявлення про ключові моменти національної історії?
6. Охарактеризуйте застосування формаційного та цивілізаційного підходів при вивченні Давньої історії України. Як ці підходи змінюють наше розуміння розвитку первісних культур на території України?
7. Які основні археологічні культури епохи неоліту на території України? Оцініть їх роль у формуванні землеробства та скотарства.
8. Як зміни ландшафтно-кліматичних умов у мезоліті вплинули на суспільні відносини та розвиток мисливського господарства на території України?
9. Охарактеризуйте соціально-економічний розвиток трипільської культури. Які археологічні та культурні досягнення трипільців є найвизначнішими?
10. Які основні проблеми виникали при дослідженні походження та політичної історії скіфів? Як змінювалися уявлення про скіфську експансію в Україні?

11. Охарактеризуйте основні етапи античної колонізації Північного Причорномор'я. Як вплинули грецькі міста-держави на розвиток цієї території?
12. Якими були основні фактори, що призвели до політичної роздробленості Київської Русі? Як ця роздробленість відобразилась на соціально-економічному розвитку Русі?
13. Оцініть культурне відродження Київської Русі. Які основні досягнення у розвитку писемності, архітектури та літератури можна віднести до цього періоду?
14. Як розвиток козацтва в XV-XVII ст. вплинув на політичну ситуацію в Україні та на розвиток суспільно-політичного устрою Запорозької Січі?
15. Які основні етапи Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького? Яке значення мали битви під Жовтими Водами, Корсунем та Берестечком для результату війни?
16. Розвиток козацької держави після ліквідації старого державного ладу. Період гетьманщини з видатними гетьманами, такими як Богдан Хмельницький, Іван Виговський, Юрій Хмельницький, Іван Мазепа та інші, і важливими подіями, як Андрусівський мир, Бучацька угода, Чорна Рада.
17. Зміни в адміністративно-територіальному устрої, розвиток збройних сил, дипломатична діяльність.
18. Політична ситуація на Правобережжі та в Запорозжжі, боротьба з татаро-турецькою агресією.
19. Розвиток сільського господарства, ремесел і промислів, а також зміна соціального складу в період Визвольної війни.
20. Перехід до фільваркової системи, розвиток козацького господарства і товарно-грошових відносин.
21. Які основні труднощі супроводжували відбудову народного господарства УРСР після Другої світової війни, зокрема голод 1946-1947 років та насильницька колективізація в західних областях України?

22. Як реформи М.С. Хрущова вплинули на соціально-економічний розвиток УРСР, і які спроби були зроблені для подолання кризи в сільському господарстві?
23. Які були основні наслідки Чорнобильської катастрофи для соціально-економічного та екологічного стану України?
24. Як політична ситуація в УРСР змінилася в другій половині 1980-х років, і який вплив це мало на національно-культурне пробудження українського народу?
25. Які ключові етапи та рушійні сили "Революції гідності" в Україні, і які були наслідки для політичної ситуації в країні після її завершення?

1.4. Список рекомендованої літератури

1. Академічні й доакадемічні образи української історіографії / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. А. Удод (відп. ред.), Д. С. Вирський, І. Н. Войцехівська, В. М. Даниленко, М. Ф. Дмитрієнко, Я. С. Калакура, В. Ф. Колесник, І. І. Колесник, В. В. Кравченко, С. В. Кульчицький, В. М. Литвин, В. В. Масненко, О. П. Реєнт, О. В. Ясь (відп. секр.). НАН України. Інститут історії України. – К. : Інститут Історії України, 2012. – 720 с.
2. Андрєєв В.М. Віктор Петров: нариси інтелектуальної біографії. Монографія. – Дніпропетровськ: Герда, 2012. – 457 с.
3. Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.): Джерелознавче дослідження / НАН України. Інститут історії України, Центр культурологічних студій. – Т. 2. – Дрогобич: «Коло», 2013. – 1066 с.
4. Бойченко І. В. Філософія історії: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / І.В.Бойченко. – К.: Знання, 2000. – 724 с.
5. Верменич Я. В. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні / Я.В.Верменич / Наук. ред. П. Т. Тронько. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2003. – 516 с.
6. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України / І.С.Винокур, Д.Я.Телегін. – Київ: Вища школа, 1994. – 318 с.
7. Водотика С.Г. Академік Михайло Єлисейович Слабченко: нарис життя та творчості / Сергій Водотика. – К.; Херсон, 1998. – 141 с.
8. Водотика С.Г., Батенко Г.В., Савенок Л.А. Давня історія Херсонщини. Дописемна історія Херсонщини. – Херсон: Видавництво ТОВ «Айлант», 2019. – 132 с.
9. Галушко К. Україна на карті Європи: Україна та українці у картографії від Античності до ХХ століття: науково-популярне видання. – К., 2013. – 143 с.
10. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / Володимир Голобуцький К.: Вища шк., 1994. — 539 с.
11. Головка В. В., Якубова Л. Д. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 592 с., 48 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016478.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
12. Грушевський М. Твори у 50 томах. – Т. 10. – Кн. І: Серія "Історичні студії та розвідки" (1930–1934) / Упорядн. О. Юркова; Перекл. з чеської О. Третьякова, перекл. з рос. С.Панькова; Гол. ред. кол.: Г. Папакін (гол. ред.), І. Гирич (відп. секр.), Г. Боряк, В. Брехуненко, С. Білокінь, Вас. Даниленко, М. Жулинський, О. Кучерук, О. Маврін, І. Мельник, Н. Миронець, Ю. Мицик, В. Наулко, Р. Пиріг, В. Смолій, В. Тельвак, О.Тодійчук, В. Ульяновський, Я. Федорук. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – Львів: Вид-во "Світ", 2015. – 576 с.
13. Давня історія України: у 2 кн. / П.П. Толочко, Д.Н. Козак, О.П. Моця та ін. – К., 1995. – Кн. 1-2.
14. Даниленко В. М., Крупина В. О., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є., Стяжкіна О. В., Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 544 с., 96 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016477.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
15. Дисциплінарні виміри української історіографії: Колективна монографія / Відп. ред. та кер. авт. кол. О. А. Удод. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 462 с.
16. Дорошенко Д.І. Нарис історії України: В 2-х тт. – К., 1991. – Т. 1-2.
17. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т. / [ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Геєць та ін. ; відп. ред. В. А. Смо лій ; авт. кол.: Т. А.

- Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. – К.: Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – 696 с.
18. Енциклопедія історії України: Т. 1-10 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2004-2013.
 19. Єфіменко Г. Г., Кульчицький С. В., Пиріг Р. Я., Скальський В. В., Якубова Л. Д. Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 620 с., 124 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016476.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
 20. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2008–2013) / Авт. кол.: С. В. Віднянський, О. М. Горенко, А. Ю. Мартинов (відп. ред.), В. В. Піскіжова. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 378 с.
 21. Ісаєвич Я.Д. Українська культура в середньовіччі і на світанку нової доби // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 1. – К., 1992. – С. 31-49.
 22. Історики та історії. До 75-річчя Інституту історії України Національної академії наук України (1936–2011) / НАН України. Інститут історії України. – К., 2011.
 23. Історія України : підручник / Г. Д. Казьмирчук, А. П. Коцур, О. В. Вербовий та ін. ; за ред. Г. Д. Казьмирчука. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2009. 695 с. ISBN 978-966-439-239-3
 24. Історія України: Маловідомі імена, події, факти: 36. ст. – Вип. 37 / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2011. – 272 с.
 25. Історія України: Хрестоматія / Упоряд. В. М. Литвин; Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2013. – 1056 с.
 26. Історія українського селянства: Нариси в 2-х т. / НАН України; Інститут історії України / В. А. Смолій (відп.ред.) - К.: Наук. думка, 2006.
 27. Калакура Я. Українська історіографія – К., 2004,
 28. Коваль В.С. Довкола Радянсько-Польської війни 1939 р. – К., 1991.
 29. Колесник І. Українська історіографія – К., 2000.
 30. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія / За ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. – К.: Вид-во "Фенікс", 2013. – 566 с.
 31. Кульчицький С. УСРР в добу нової економічної політики (1921 – 1928). – К., 1995.
 32. Кульчицький С., Мовчан О. Маловідомі сторінки голоду 1921 – 1923 рр. в Україні. – К., 1996.
 33. Михайленко Г.М. Олександр Лотоцький (1870–1939 рр.): інтелектуальна біографія історика / Г.М. Михайленко. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – 312 с.
 34. Моця О. Землероби та кочівники на Великому Кордоні Східної Європи в часи Київської Русі / НАН України. Інститут історії України, Інститут археології; Український національний комітет істориків. – К.: Інститут історії України, 2015. – 296 с.
 35. Павленко В.Я. Запорозьке козацтво на території Херсонщини. Вид. 2 доповнене. - Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2014. – 79 с.
 36. Перша світова війна 1914-1918 рр. і Україна. Українські землі у центрі цивілізаційної кризи / Упоряд. О. П. Реєнт. – К.: ТОВ «Видавництво "Кліо"», 2015. – 64 с.
 37. Пиріг Р. Я. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського: персональний вимір / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2016. – 518 с.
 38. Підкова І. 3., Шуст Р. М. Довідник з історії України.: У 3-х томах. – К., 1993.
 39. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. – Х., 2016. – 496 с. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/1082.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
 40. Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х томах. – Т. 2: Світ речей і повсякденних уявлень / Гол. ред. В. Смолій; Відп. ред. В. Горобець; Ред. кол.: Н.

- Старченко (заст. відп. ред.), Н. Білоус (відп. секр.), О. Романова. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2013. – 358 с.
41. Політична історія України 20 ст. У шести томах – К., 2003.
 42. Політичні репресії в Українській РСР 1937–1938 рр.: дослідницькі рефлексії та інтерпретації. До 75-річчя «Великого терору» в СРСР: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, м. Київ, 15 березня 2012 р. / Упоряд.: О. Г. Бажан, Р. Ю. Подкур; Ред. кол.: В. А. Смолій, В. М. Литвин (співголови), Г. В. Боряк, Я. В. Верменич, В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, В. І. Марочко, В. Ф. Солдатенко, О. П. Реєнт, О. С. Рубльов. НАН України. Інститут історії України; Головна редколегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією»; Національна спілка краєзнавців України; Відділ по розробці архівів ВУНК–ДПУ–НКВС–КДБ. – К.: Інститут історії України, 2013. – 456 с.
 43. Полонська-Василенко Н. Нарис історії України: У 2-х тт. – К., 1990. – Т. 1-2.
 44. Попик С. Українці в Австрії 1914-1918. Австрійська політика в українському питанні періоду великої війни. – К., 1999.
 45. Прицак О. Походження Русі. Стародавні скандинавські джерела. – К., 1997. – Т. 1.
 46. Про Історичну періодизацію широкомасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Режим доступу:
https://drive.google.com/file/d/1Qh2UfINg2TAyTOZb4SHR5aLj3Ivc4Vzo/view?usp=share_link
 47. Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. Збірник наукових статей / Гол. ред. Р. Я. Пиріг. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – Вип. 8. – 312 с.
 48. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: навчально-методичний посібник / За заг. ред. П. Полянського; Авт. кол.: Головка В., Палій О., Черевко О., Янішевський С. – К.: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2015. – 36 с.
 49. Регіональна історія України: Збірник наукових статей / Гол. ред. В. Смолій; Відп. ред. Я. Верменич. НАН України. Інститут історії України, Відділ історичної регіоналістики. – Вип. 7. – К.: Інститут історії України, 2013. – 234 с.
 50. Реєнт О. Лисенко О. «Історичні зошити». Огляд видань інститут історії НАН України. – К., 1997.
 51. Ричка В. М. «...И просвети ю крещеньем святым» (Християнізація Київської Русі) / НАН України. Інститут історії України, Центр досліджень з історії Київської Русі. – К.: Інститут історії України, 2013. – 222 с.
 52. Рубльов О. С. Інститут історії України НАН України // Енциклопедія історії України. – Т. 3. – К.: Наукова думка, 2005. – С. 490–494.
 53. Смолій В.А., Степанов В.С. Українська державна ідея 17-18 ст.: Проблеми формування, еволюція, реалізація. – К., 1997.
 54. Турченко Г.Ф. Південна Україна на зламі епох (1914 - 1922 рр.) – Запоріжжя, 2005.
 55. Цибуленко Л.О., Водотика С.Г., Батенко Г.В., Кузовова Н.М., Павленко В.Я., Цибуленко Г.В. Херсонщина: з найдавніших часів до сьогодення. - Херсон: ПП «Вишемирський», 2017. – 416 с.
 56. Черкас Б. Західні володіння Улусу Джучи: політична історія, територіально-адміністративний устрій, економіка, міста. (XIII–XIV ст.) / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. – 387 с.
 57. Чмихов М., Кравченко Н. Черняков І. Археологія та стародавня історія України. – К., 1992.
 58. Шабульдо Ф.М. Землі Південно-Західної Русі у складі Великого князівства Литовського. – К., 1987.
 59. Яблонський В.М. Сучасні політичні партії України: Довідник. – К., 2004.
 60. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: В 3-х тт. – Львів, 1990-1991. – т. 1-3.
 61. Яковенко Н.М. Нарис історії України: З найдавніших часів до кінця XVIII ст. – К., 1997.

Інформаційні ресурси

62. Офіційний веб-портал Державної архівної служби України /
[Http://www.archives.gov.ua/Archives](http://www.archives.gov.ua/Archives).
63. Офіційний веб-сайт Інституту історії НАН України / <http://history.org.ua>.

Критерії оцінювання фахового вступного випробування з історії України

Вступнику на фаховому вступному випробуванні задають два питання з переліку питань – одне з історії України, одне з всесвітньої історії. Якщо члени комісії незадоволені відповідями, вступнику додатково задають питання, поки не буде встановлений рівень знань абітурієнта.

Якщо вступник не відповідає на запитання, або розкриває суть запитання на 10...50 %, відповідь оцінюється від **0 до 99 балів**, а вступник не рекомендується до складання вступних іспитів.

Від 100 до 180 балів:

якщо вступник розкриває питання на 60-80 % , виявивши такі знання та вміння:

- послідовне розкриття змісту матеріалу, поставленого питання;
- володіння спеціальною термінологією, можливі деякі неточності;
- здатність аналізувати історичні події, факти, явища, описувати та пояснювати закономірності історичного розвитку суспільства.

181-200 балів:

якщо вступник розкриває питання на 90-100% , виявивши такі знання та вміння:

- повне, логічне та послідовне розкриття змісту матеріалу, поставленого питання;
- вільне володіння спеціальною термінологією;
- здатність аналізувати історичні події, факти, явища, описувати та пояснювати закономірності історичного розвитку суспільства, наводити приклади із посиланням на джерела та наукову літературу.

У разі використання заборонених джерел абітурієнт на вимогу члена комісії залишає аудиторію та одержує загальну **нульову оцінку**.

Результати співбесіди оцінюються:

Рівень	Бал	Критерії	Рекомендація
Високий	200	Абітурієнт має глибокі ґрунтовні і системні знання з курсів історії України та всесвітньої історії, вільно оперує понятійним апаратом, знає основні проблеми історії України та всесвітньої історії, їх мету та завдання. Вміє працювати з історичною картою, висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію та джерела, робити порівняльний аналіз та проводити історичні аналогії в контексті як окремої проблеми, так і під час розгляду періодів світової історії. Ознайомлений з новітньою літературою з дисциплін.	Рекомендовано
	197	Абітурієнт має глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу, вільно володіє понятійним апаратом, знає основні проблеми навчальної дисципліни, її мету та завдання. Вміє висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, критично аналізувати історичні джерела та наукові дослідження. Ознайомлений з новітньою літературою з курсу.	
	193	Абітурієнт має ґрунтовні системні знання з фахових дисциплін, вільно оперує термінологією, знає історичну карту, простежує причинно-наслідкові зв'язки. Вміє висловлювати власні судження і аргументувати, може аналізувати історичну інформацію в джерелах та історіографічних дослідженнях. Ознайомлений з новітньою літературою.	
	190	Абітурієнт має глибокі міцні і системні знання з усього курсу історії України та всесвітньої історії, вільно володіє	

		понятійним апаратом, знає основні проблеми української та всесвітньої історії, їх мету та завдання. Вміє висловлювати власні судження і аргументувати, може аналізувати історичну інформацію.	
	187	Абітурієнт має глибокі міцні і системні знання з обох дисциплін, може чітко сформулювати дефініції, використовуючи історичну термінологію, вільно володіє історіографічним і джерелознавчим аналізом основних проблем всесвітньо-історичного розвитку. Орієнтується в історичній карті, періодизації та глибинній сутності процесів, що відбувалися в той чи інший хронологічний період.	
	183	Абітурієнт має глибокі знання з обох фахових дисциплін, вільно володіє понятійним апаратом, а також історіографічним і джерелознавчим аналізом основних проблем історичного розвитку світу. Орієнтується в періодизації та глибинній сутності процесів, що відбувалися в той чи інший хронологічний період. Знання мають систематичний ґрунтовний характер.	
Середній	180	Абітурієнт засвоїв матеріал з усього курсу української та всесвітньої історії, вільно оперує термінологією, володіє історіографічним і джерелознавчим аналізом основних проблем всесвітньо-історичного процесу. Знання мають систематичний ґрунтовний характер. Простежує причинно-наслідкові зв'язки.	
	176	Абітурієнт має міцні і системні знання з курсу історії України та всесвітньої історії, формулює дефініції, використовує історичну термінологію, може зробити історіографічний і джерелознавчий аналіз деяких проблем історичного розвитку окремих держав та України. Орієнтується в періодизації та глибинній сутності процесів, що відбувалися в той чи інший хронологічний період.	
	173	Абітурієнт має системні знання з усього теоретичного курсу, може сформулювати дефініції, використовуючи історичну термінологію, Орієнтується в періодизації та сутності процесів, що відбувалися в той чи інший хронологічний період.	
	169	Абітурієнт знає програмний матеріал повністю, робить висновки, може зробити аналіз окремої проблеми, не виходячи за межі теми. Недостатньо вільно володіє понятійним апаратом. Не може працювати з картою, прослідкувати причинно-наслідкові зв'язки.	
	164	Абітурієнт досить вільно орієнтується в програмному матеріалі, самотійно робить висновки, але не може вийти за межі теми, зробити порівняльний аналіз. Має складності у використанні понятійного апарату. Не володіє інформацією про новітні розробки з проблеми.	
	160	Абітурієнт знає програмний матеріал з обох дисциплін,	

Достатній		може зробити висновки, але не вміє аналізувати конкретний матеріал або порівняти між собою певні періоди чи розвиток окремих країн. Не достатньо володіє понятійним апаратом. Не завжди може доповнити матеріал інформацією з наукових робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників.	
	150	Абітурієнт володіє програмним матеріалом, намагається робити висновки, аналізувати матеріал, але не може вийти за межі теми. Може висвітлити сутність лише окремих понять.	
	140	Абітурієнт в цілому знає програмний матеріал, але не вміє самостійно робити висновки, аналізувати матеріал, не може вийти за межі теми. Недостатньо вільно володіє понятійним апаратом. Не може доповнити матеріал інформацією з наукових робіт вітчизняних та зарубіжних вчених.	
	130	Абітурієнт знає основні теми курсу всесвітньої історії та історії України, має уявлення про основні етапи історичного процесу. Наводить одиничні приклади, іноді доповнює виклад матеріалу власними спостереженнями.	
	120	Абітурієнт має уявлення про основні періоди розвитку українських земель та головні етапи всесвітньої історії, іноді підкріплює свої знання прикладами. Термінологічним апаратом фактично не володіє, пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні.	
	110	Абітурієнт знає основні проблеми з історії України та всесвітньої історії, але його знання мають загальний характер. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні.	
	100	Абітурієнт знає основні теми курсу, має уявлення про основні етапи розвитку історії українських земель та всесвітньо-історичного процесу, але його знання мають загальний характер, не підкріплені прикладами.	
Низький	99-51	Абітурієнт має фрагментарні знання з історії України та всесвітньої історії. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Не може проілюструвати теоретичний матеріал конкретними прикладами.	Не рекомендовано
	0-50	Абітурієнт повністю не знає програмного матеріалу з курсу історії України та всесвітньої історії	

У разі використання заборонених джерел та виявах академічної недоброчесності абітурієнт на вимогу члена комісії залишає конференцію ZOOM з висновком «не рекомендований до вступу за результатами співбесіди».